

ПОЛІТИЧНА ОПОЗИЦІЯ: ФАКТОР СТАБІЛЬНОСТІ ЧИ ДЖЕРЕЛО КОНФЛІКТІВ

Актуальність висвітлення цієї проблеми полягає в тому, що сьогодні опозиція існує в усіх країнах, де встановлений демократичний режим. І розуміння того чи є вона джерелом стабільності чи навпаки має деякий дестабілізуючий вплив на соціально-політичне становище у державі, дозволяє правильно будувати політичну систему.

Мета: зробити висновок щодо корисності такого явища як опозиція у сучасному демократичному суспільно-політичному житті.

Завдання роботи полягає у виявленні позитивних (стабілізуючих) та негативних (дестабілізуючих) сторін такого явища як опозиція.

Об'єктом дослідження статті є опозиція, її проблематика та наслідки її діяльності.

Дослідженість теми: Дослідженнями у сфері політики і опозиції зокрема займалися переважно вчені країн Заходу. Вони здійснювали класифікацію опозиції, вивчали її проблематику. Цими вченими були: Р. Даль, Дж. Сарторі та Х. Лінц, а також О. Кіршхаймер, Р. Макрідіс, Д. Елерз, Е. Шилз, Р. Паннет, А. Алібасік, К. Палескі, Є. Колінські. У пострадянських країнах ці питання досліджували О. Циганков, С. Поршаков, У. Кирієнко, С. Телешун, Н. Віннічук, О. Дніпров, І. Жданов, І. Зарицька, В. Кіпіані, І. Когут, Р. Павленко, Т. Печериця, Ф. Рудич, С. Тихоміров,

Опозиція («протиставлення» від лат. *oppositio*) у сучасному розумінні значить певний опір, протидію чомусь або комусь (деякій політиці, діям кого-небудь, або чийось поглядам); думка визначеної групи або політичної партії, яка відрізняється від думки більшості членів суспільства; визначення якогось альтернативного методу ведення політики. Опозиція – це організована група суб'єктів, яка через певний суспільний інтерес, різними засобами, які їм доступні, бореться за політичну владу [4, с.490].

Опозиція яка проводить конструктивну політику є обов'язковим компонентом демократичного суспільства. Існує велика кількість факторів, від яких залежить ефективність політичної опозиції, та відповідне виконання тих специфічних функцій, які будуть задовольняти потреби суспільства. До цих факторів відносяться: авторитетний лідер, деякі механізми, які гарантують врахування позицій «меншості» в процесі прийняття рішень, а також громадська підтримка опозиції в суспільстві і настрої всередині групи. При неналежному виконанні владою своїх обов'язків щодо опозиції, незалежно від політичного режиму, в усі часи відбувалися серйозні політичні потрясіння, так як опозиція є одним з індикаторів аномалій у суспільстві [10].

Наявність опозиції, її можливість впливати на політичну ситуацію гарантує високий рівень соціальної стабільності в державі та соціального забезпечення кожного члена суспільства. Сьогодні науковці не дійшли до єдиної думки щодо питання опозиції, що вказує на складність цього явища та важливість його у системі політичної влади [9].

Сьогодні розрізняються різні види опозиції, до них належать: системна і позасистемна, парламентська і непарламентська, конструктивна і деструктивна, права і ліва, помірна і жорстока. Саме через різні види опозиції її структурно-функціональну організацію науковці розуміють по-різному. М. Еліфот розуміє опозицію як деяку протисилу, альтернативу існуючій владі. На його думку протистояння уряду та опозиції закінчується зміною влади і є показником демократичного устрою та ознакою здорової системи парламенту та уряду. [3]. Опозицію на відповідальну, безвідповідальну, а також частково відповідальну поділяє Дж. Сарторі [2, с. 117]. До першого виду він відносить ті політичні групи, які підтримують курс влади щодо основних стратегічних питань але не погоджуються зі шляхами та методами їх досягнення. До другого виду – політичні сили, що частково або повністю не поділяють мету діяльності провладної більшості. А до третього виду належать ті політичні групи, які за певних причин або незалежно від них можуть частково відноситися до першого або другого виду.

Опозиція є носієм конкретного курсу або політики, різних соціальних програм, який може з готовністю виконувати свою політичну програму з приходом до влади - саме таке пояснення опозиції дає С. Рябов у праці «Опозиція як джерело альтернативної політики» [6]. В. Грановський зазначає, що «сьогодні влада та опозиція практично гомогенні відносно дуже важливого процесу – процесу розподілу та перерозподілу державної власності. Різниця між ними полягає лише в ступені впливу на цей процес» [9]. А. Пахарев виділяє основні опозиційні ознаки. До них відноситься чітка політична програма соціально-економічного розвитку, вдосконалення та переобладнання суспільства; можливість об'єднання з іншими партіями, які близькі за ідеологією та програмами розвитку соціально-економічного життя, вміння досягати компромісів при укладенні різноманітних угод. [9]. Ці ознаки забезпечують легітимне існування опозиції. На три напрямки німецький дослідник Г. Оберройтер, поділяє політичну опозицію: перший характеризується тим, що до нього відносяться ті партії, які вирішують конкретні проблеми, другий – тим, що партії переважно вирішують питання шляхом компромісу з владою, третій – де політичні сили, підтримують курс спрямований на конфронтацію з владою [2, с. 116]. Сьогодні опозиції в парламенті виконують такі основні функції як контроль за діяльністю урядового апарату, його критика, висування інших варіантів розвитку держави. При існуванні парламентської більшості гуртуються ті політичні сили, які не входять у її склад. Такі сили називаються «меншістю». Вони об'єднуються для перемоги в наступних виборах, розробляючи програми дій, які будуть здійснювати при владі. Така конкуренція проектів провладних структур сприяє динамічному розвитку держави. Для становлення та ефективного функціонування «більшості» та «меншості» у парламенті потрібні певні чинники, такі як рівень розвитку політичної системи, ступінь відкритості та публічності управління, форма виборчих та партійної систем, характер політичної структуризації суспільства, парламентські традиції яких дотримуються в країні.

Вплив опозиції на уряд залежить від форми державного правління (парламентська, президентська республіка або змішана форма). При парламентсько-президентській республіці кабінет міністрів виграє виключну роль і одним із головних завдань опозиції за таких умов є активна позиція і висококваліфікована робота в парламенті, з метою контролю діяльності влади, а також підготовка альтернативних методів політики уряду та складання певного плану дій в ході підготовки до наступних виборів який має привести опозицію до влади, а державу до успіху.

За парламентсько-президентської республіки прем'єр-міністри і їх кабінети є більш сильними, ніж при президентсько-парламентській формі правління, а тому приділяють менше уваги запитам окремих політичних угруповань. Опозиційні парламентарі не можуть суттєво впливати на політику виконавчої влади, незважаючи на свободу дискусій, критики та можливості голосування проти політики виконавчої влади. Об'єктом основного протистояння за умов президентсько-парламентської республіки стає президент [9].

Практика країн з демократичним режимом свідчить про те, що опозиція - сталий, повноцінний і життєздатний політичний інститут [8]. Політична стабільність — сторона соціальної стабільності, яка визначається як співвідношення політичних сил і соціальних груп де ні одна з них не змінює суттєво систему політики в державі у власних інтересах. Забезпечується стан рівноваги, стабільності спільнот, соціальних груп і політичних інститутів [8]. Тобто політична опозиція виконує одну із найважливіших функцій у політичній системі кожної держави, а саме стабілізуючу. Бо без існування протилежної думки, влада залишається неконтрольованою і може змінювати політичний курс на той, що йде в розріз з інтересами народу на який має працювати кожна державна влада і без неї немає розвитку в напрямку покращення соціально-економічного життя громадян. Цивілізованість сильної опозиції є запорукою того, що у випадку незадоволення діями влади соціальна напруга не досягне критичної точки і не перетвориться на масову акцію протесту, а демократія у державі продовжить свій динамічний розвиток [8].

У країнах із вже зміцнілою демократичною системою інституціоналізованим інструментом узгодження протиріч між державою і суспільством та забезпечення політичної стабільності, основаної на балансі політичних сил, виступає політична опозиція [5,с.32]. Р. Даль у праці «Політична опозиція в західних демократіях» справедливо зауважив, що «система, керована головними політичними конфліктами, спричиненими допуском однієї або більше політичних партій до співкерівництва з проурядовими партіями, є не лише суспільним відкриттям. Безумовно, це є одним із найбільших і неочікуваних суспільних відкриттів, які здійснила людина» [1, с. 23]. «Придушити опозицію означає придушити суверенітет народу.» - це слова А. Г. Ферраро, який вважав що за демократичного режиму, існування опозиції, тобто певної альтернативи влади як органу суверенітету народу, є запорукою динамічного і прогресивного розвитку держави. Отже, опозиція обов'язково має існувати в системі політичного життя кожної країни. Адже не дивлячись на певні дестабілізуючі дії до яких може вдаватися слабка опозиція, вона також є надзвичайно важливим чинником регулювання соціально-політичних дій влади, для встановлення суспільно-вигідного політичного курсу, який буде спрямований на виконання інтересів суспільства і забезпечення найкращих умов існування усіх верств населення держави.

Список використаних джерел:

1. Гончарук, Т. В. *Формування модернізаційної парадигми державного управління* / Т. В. Гончарук // *Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка.* – 2013. – Вип. 41.
2. Гончарук, Т. *Філософія цивілізації та дух постмодерну* [Електронний ресурс] / Тетяна Гончарук // *Мандрівець.* – 2008. – № 4. – С. 37-40.
3. Dahl R. A. *Preface* / R. Dahl // *Political Oppositions in Western Democracies.* – New Haven; L., 1966. – 458 p
4. Древаль Ю. *Організація і діяльність парламентів: теоретико-методологічні засади* / Ю. Древаль. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ "Magistr", 2009. – 185 с.
5. Elifort M. *Politische Opposition in den Vereinigten Staaten und in Deutschland* / M. Elifort // *Die USA als historisch-politische und kulturelle Herausforderung Vermittlungsversuche.* Trier. – 2003. – P. 151–172.
6. *Енциклопедичний словник з державного управління* / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ков-басюка, В. П. Троцинського, Ю. П. Сурміна. – К. : НАДУ, 2010. – 820 с. ISBN 978-966-619-279-3
7. Бусленко В. *Моделі взаємодії між урядом та парламентською опозицією в країнах Європейського Союзу (на прикладі країн Вишеградської групи)* / Василь Бусленко. // *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.* – 2013. – С. 32
8. Рябов С. *Опозиція як джерело альтернативної політики* / С. Рябов // *Вибори та демократія.* – 2005. – № 4. – С. 11.
9. Бірс Д. *Права та обов'язки опозиційних партій в демократичних країнах* / Д. Бірс. – Режим доступу : <http://www.pdp.org.ua/index.php?id=-txI&a=1429>
10. *Політична стабільність як важливе коло питань для політологів* [Електронний ресурс] // *Освіта.ua.* – 2011. – Режим доступу до ресурсу: <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/politolog/17565/>.
11. Росенко М. І. *ПАРЛАМЕНТСЬКА ОПОЗИЦІЯ: СУТНІСТЬ І ПОЛІТИЧНИЙ ІМІДЖ, УЧАСТЬ У ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ* [Електронний ресурс] / Марія Іванівна Росенко // *StattiOnline.* – 2010. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.stattionline.org.ua/pravo/28/1006-parlamentska-opoziciya-sutnist-i-politichnij-imidzh-uchast-u-politichnomu-zhitti.html>.
12. Снегирьов Д. В. *Влада і опозиція. Криза жанру* [Електронний ресурс] / Дмитро Васильович Снегирьов // *"Народні блоги".* – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://narodna.pravda.com.ua/>.